

17^ο Συνέδριο της Νέας Λακανικής Σχολής

Τελ-Αβίβ, 1-2 Ιουνίου 2019

ἸΕπείγον!

Εισαγωγή στην προβληματική του Συνεδρίου

Υποκειμενικό επείγον και μεταβιβαστικό ασυνείδητο

Στον «Πρόλογο στην αγγλική έκδοση του 11^{ου} Σεμιναρίου », ^[1] ο Λακάν κάνει λόγο για τις επείγουσες περιπτώσεις. Το επείγον του Λακάν σε αυτό το κείμενο της ύστερης διδασκαλίας του δεν είναι το υποκειμενικό επείγον, στο οποίο αναφέρεται στο κείμενό του «Du sujet enfin en question», ^[2] το 1966.

Ο Ζακ-Αλέν Μιλέρ μας το υπενθυμίζει στο μάθημά ^[3] του: το 1966, ο Λακάν μιλά για το υποκειμενικό επείγον όταν τίθεται συγκεκριμένα το ζήτημα της εκπαίδευσης του ψυχαναλυτή. «Θα υπάρξει κάτι από ψυχαναλυτή για να απαντήσει σε ορισμένες καταστάσεις υποκειμενικού επείγοντος». ^[4] Αυτό το κείμενο, σημειώνει ο Μιλέρ, είναι σύγχρονο με την «Πρόταση της 9^{ης} Οκτωβρίου» ^[5] πάνω στην επινόηση του περάσματος, της *passé*. Σε αυτή την πρόταση του 1967, ο Λακάν χρησιμοποιεί την έννοια του υποκειμένου κυρίως για να αναπτύξει το μαθήμιο της μεταβίβασης με βάση το υποτιθέμενο υποκείμενο της γνώσης. «Ένα υποκείμενο, λέει, [...] υποτίθεται [...] από το σημαίνον που το εκπροσωπεί». ^[6] Άρα, ο αλγόριθμος της μεταβίβασης προκύπτει από την έννοια του υποκειμένου του σημαίνοντος. Το επείγον, όπως το όρισε θεωρητικά ο Λακάν στα κείμενά του το 1966 και το 1967, τοποθετείται στο αρχιμήδειο σημείο της θεμελίωσης της μεταβίβασης. Τοποθετείται σε εκείνη τη λογική στιγμή της υποκειμενικής αποσταθεροποίησης που δικαιολογεί την κίνηση του υποκειμένου προς την εσπευσμένη δράση και που του επιτρέπει να στρωθεί στη δουλειά. Από αυτή την άποψη, το επείγον είναι η τραυματική στιγμή κατά την οποία, για ένα υποκείμενο, διαρρηγνύεται η σημαίνουσα αλυσίδα. Ο ψυχαναλυτής είναι εκείνος που ακούει αυτούς που παραπονούνται για την οξεία ρήξη της σημαίνουσας αλυσίδας.

Το υποκειμενικό επείγον είναι το αρχικό σημείο που δεσπόζει στην εδραίωση του σημαίνοντος της μεταβίβασης στη σχέση του με το τυχαίο σημαίνον. Ο Λακάν υποδεικνύει εκείνο που ονομάζουμε αίτημα του εν δυνάμει αναλυόμενου ως αναζήτηση μιας επείγουσας κατάστασης. Το υποκειμενικό επείγον, με την έννοια της ψυχανάλυσης, ενέχει το κάλεσμα προς τον Άλλο, προς το S_2 .

Επείγουσα περίπτωση και ομιλ-όν

Ο «Πρόλογος στην αγγλική έκδοση του 11^{ου} Σεμιναρίου» είναι ένα σύντομο κείμενο τριών σελίδων που ο Λακάν έγραψε το 1976 στην προέκταση του σεμιναρίου του *Το σύνθωμα* και που ο Μιλέρ θεωρεί ως το τελευταίο μάθημα αυτού του σεμιναρίου. Αυτό το μικρό κείμενο αποτελεί μια αναδιατύπωση της «Πρότασής» του πάνω στο πέρασμα. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο ο Μιλέρ θα θεωρήσει ότι πρόκειται, κατά κάποιον τρόπο, για τη διαθήκη του Λακάν.

Όταν ξαναμιλάει για το πέρασμα στο τέλος της διδασκαλίας του, ο Λακάν δεν χρησιμοποιεί πλέον το σημαίνον «υποκειμενικό επείγον» αλλά το «επείγουσα περίπτωση».

Υπάρχουν όμως και άλλα σημαίνοντα τα οποία δεν ξανασυναντάμε πια μέσα σε αυτό κείμενο. Δε βρίσκουμε πλέον το σημαίνον «μεταβίβαση», ενώ η μεταβίβαση βρίσκεται τον αλγοριθμικό ορισμό της στην «Πρόταση» του 1967. Και υπάρχει λόγος για αυτό: στην ύστερη διδασκαλία του, είναι το ίδιο το υποτιθέμενο υποκείμενο της γνώσης που αμφισβητείται. Το υποκείμενο που υποτίθεται στη γνώση είναι η υπόθεση του φροϋδικού ασυνειδήτου, του μεταβιβαστικού ασυνειδήτου, του ασυνειδήτου-ιστορίας. Σε αυτό το ύστατο κείμενο, τα σημαίνοντα γνώση, υποτιθέμενο υποκείμενο της γνώσης και μεταβίβαση δεν εμφανίζονται πλέον. Ως προς αυτό, ο Μιλέρ διευκρινίζει ότι προτιμάει να λέμε ότι επανέρχεται κανείς από συνεδρία σε συνεδρία γιατί υπάρχει κάτι που «τον ωθεί», κάτι που «επείγει», παρά λόγω της μεταβίβασης.

Η γνώση δεν υπάρχει λοιπόν πια εκεί, διότι ο Λακάν δεν πιστεύει πλέον σε αυτήν, θεωρεί ότι η γνώση δεν είναι παρά ένα προσποιητό, δεν είναι παρά ένα σκάρφισμα [élucubration] πάνω στη γλαλώσσα.^[7]

Αντιθέτως, αν η γνώση δεν παράγει παρά μόνο ψέμα, βρίσκουμε ένα άλλο σημαίνον, εκείνο της «ψευδόμενης αλήθειας».^[8] Και στη θέση του σημαίνοντος «μεταβίβαση», βρίσκουμε «εκείνες τις επείγουσες περιπτώσεις».

Το επείγον είναι βέβαια εδώ, από τη μία, αυτό που ηγείται της ανάλυσης, εκείνο που δεσπόζει στη μεταβίβαση, όπως και στην «Πρότασή» του. Στην ψυχαναλυτική διάταξη, ο ψυχαναλυτής είναι εκείνο το πρόσωπο, εκείνος ο «ένας κάποιος» που ενσαρκώνει εκείνον τον τόπο στον οποίο απευθύνονται οι αναλυόμενοι, αυτά τα ομιλούντα όντα που «τρέχουν»^[9] πίσω από την αλήθεια, είναι εκείνος που δέχεται να

είναι ταίρι με αυτές τις επείγουσες περιπτώσεις. Συναντούμε έναν αναλυτή όταν βρισκόμαστε σε μια κατάσταση επείγοντος, όμως από την άλλη, ο Λακάν κάνει ένα επιπλέον βήμα που πάει πέραν της μεταβίβασης – υπάρχει ένα άλλο επείγον. Στην πραγματικότητα, ο Λακάν σημειώνει ότι μέσα στην ανάλυση υπάρχει πάντα επείγον, υπάρχει πάντα κάτι που σπρώχνει, που επείγει, που πιέζει και που τοποθετείται πέραν της μεταβίβασης, ή μάλλον προ της μεταβίβασης, ακόμη και αν στη συνέχεια βραδυπορήσουμε, αν χρονοτριβούμε.^[10] Το επείγον είναι εκείνο το κάτι που πιέζει το *ομιλ-όν*. Κάτι της τάξης του «επείγοντος της ζωής», όπως το υπογραμμίζει υπέροχα ο Ντομινίκ Ολβούτ στη διδασκαλία του ως Αναλυτή της Σχολής.^[11]

«Αυτό υποδεικνύει μια αιτιότητα που λειτουργεί σε ένα επίπεδο πιο βαθύ από τη μεταβίβαση, σε ένα επίπεδο που ο Λακάν ορίζει ως ικανοποίηση, στον βαθμό που αυτή είναι επείγουσα και που η ανάλυση αποτελεί το μέσον της»,^[12] μας εξηγεί ο Μιλέρ.

Τρέχουμε πίσω από την αλήθεια, λέει ο Λακάν, είναι αυτό που συμβαίνει κατά τον ελεύθερο συνειρμό, όμως εκείνη δεν συλλαμβάνεται από το σημαίνον.

Το επείγον του Λακάν στο τέλος της διδασκαλίας του, το αναλυτικό επείγον, εκείνο που παρωθεί το *ομιλ-όν*, συνίσταται λοιπόν στο να τρέχει κανείς, να τείνει προς την αλήθεια την οποία περικλείει το πραγματικό – όμως αυτή η αλήθεια δε συλλαμβάνεται με τις λέξεις. Το επείγον είναι εκείνη η απόπειρα να συλλάβουμε την αλήθεια που δεν φτάνουμε ποτέ. Αυτή η κούρσα που τείνει προς την αλήθεια που δεν αιχμαλωτίζουμε ποτέ είναι που παρέχει την ικανοποίηση αυτών των επειγουσών περιπτώσεων, των ομιλούντων σωμάτων. Αποτελεί τον λόγο για τον οποίο μπορούμε να πούμε πως η ανάλυση είναι το μέσον αυτής της επείγουσας ικανοποίησης.

Το «*satis*», το λατινικό «αρκετά», ετυμολογικά, αποτελεί τη ρίζα του σημαίνοντος *satisfaction* (ικανοποίηση), το «αρκετά» του περάσματος, της *passé*. Ως εκ τούτου, η ικανοποίηση γίνεται αντιληπτή σύμφωνα με δύο τρόπους: εκείνον του *satis*, του «αρκετά», και εκείνον ενός νέου τρόπου να τα βγάξει κανείς πέρα με το πραγματικό του, με την απόλαυση που δεν απορροφάται.

Σε αυτό το ύστατο κείμενο, ο Λακάν δεν λέει πλέον ότι «ο αναλυτής δεν εξουσιοδοτείται παρά μόνο από τον εαυτό του»,^[13] γιατί θέτει υπό αμφισβήτηση το υποκείμενο που παράγεται από τον ελεύθερο συνειρμό, αλλά δίνει έμφαση σε αυτό που επείγει, την ενόρμηση που ωθεί το υποκείμενο να «υστορικοποιηθεί από μόνο του»,^[14] δηλαδή να υστορικοποιηθεί χωρίς να κάνει ταίρι με τον αναλυτή του. Όπως αντιλαμβανόμαστε, στον ύστερο Λακάν, το αρχιμήδειο σημείο του περάσματος, της *passé*, τοποθετείται στο επείγον. Να κάνεις το πέραςμα μέσα από το επείγον της ζωής.

Μπερνάρ Σενάβ (Bernard Seynhaeve), Πρόεδρος της ΝΛΣ

Μετάφραση: Πολίνα Αγαπάκη

Επιμέλεια: Ρεζινάλντ Μπλανσέ, Ελένη Τέντσου

[1] Lacan, Jacques, «Préface à l'édition anglaise du *Séminaire XI*», στο *Autres écrits*, Seuil, Παρίσι 2001, σ. 571-573.

Βλ. Ζακ Λακάν, «Πρόλογος στην αγγλική έκδοση του 11^{ου} Σεμιναρίου», *Η Ψυχανάλυση*, τεύχος 9, Φθινόπωρο 2018 [υπό έκδοση] (μτφ. Νασία Λινάρδου και Ρεζινάλντ Μπλανσέ).

[2] Lacan, Jacques, «Du sujet enfin en question» [1966], στο *Écrits*, Seuil, Παρίσι 1966, σ. 229-236.

[3] Miller, Jacques-Alain, «Λακανικός προσανατολισμός. Ο ύστερος Λακάν» (2006-2007). Διδασκαλία που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του τμήματος ψυχανάλυσης του Πανεπιστημίου Παρίσι VIII. Μια πρώτη μεταγραφή των τριών πρώτων μαθημάτων αυτού του κύκλου διδασκαλίας έγινε από την C. Bonningue και δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Quarto, Περιοδικό Ψυχανάλυσης*, Βρυξέλλες, τεύχος 88-89 (Δεκέμβριος 2006) και τεύχος 90 (Ιούνιος 2007). Μια δεύτερη εκδοχή, στην οποία και αναφερόμαστε εδώ, σε επιμέλεια C. Alberti και P. Hellebois, θα δημοσιευτεί στο *The Lacanian Review* 6, NLS, Παρίσι, Νοέμβριος 2018. Δεν έχει θεωρηθεί από τον συγγραφέα.

[4] Lacan, Jacques, «Du sujet enfin en question», στο *Écrits*, ό.π., σ. 236.

[5] Lacan, Jacques, «Proposition du 9 octobre 1967 sur le psychanalyste de l'École», στο *Autres écrits*, Seuil, Παρίσι 2001, σ. 243-259.

[6] Στο ίδιο, σ. 248.

[7] Πρβλ. Lacan, Jacques, *Le Séminaire, Livre XX, Encore*, Seuil, Παρίσι 1975, σ. 127. [Βλ. την ελληνική δίγλωσση έκδοση: Ζακ Λακάν, Σεμινάριο εικοστό, *Encore / Ακόμη*, μετ. Βλάση Σκολίδη, Ψυχογίος, Αθήνα 2011, σ. 323.]

[8] Lacan, Jacques, «Préface à l'édition anglaise du *Séminaire XI*», στο *Autres écrits*, ό.π., σ. 573. Ακόμη, σ. 571: «Δεν υπάρχει αλήθεια που, περνώντας από την προσοχή, να μην ψεύδεται.»

Επίσης και σ. 572: «Η πλάνη της αλήθειας από την οποία μόνο το ψέμα μπορούμε να περιμένουμε...». Βλ. *Η Ψυχανάλυση*, τεύχος 9, ό.π.

[9] Στο ίδιο, «Ce qui n'empêche pas qu'on coure après [la vérité]», σ. 571.

[10] Πρβλ. Miller, Jacques-Alain, «Λακανικός προσανατολισμός. Λεπτά σημεία στην ψυχανάλυση» (2008-2009). Διδασκαλία που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του τμήματος ψυχανάλυσης του Πανεπιστημίου Παρίσι VIII, μάθημα της 21^{ης} Ιανουαρίου 2009. Μια πρώτη εκδοχή αυτού του μαθήματος, «Το πέρασμα του *ομιλ-όντος*», σε επιμέλεια J. Peraldi και Y. Vanderveken, δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *La Cause freudienne*, Navarin, Παρίσι 2010, 74, σ. 113-123. Μια δεύτερη εκδοχή, στην οποία αναφερόμαστε εδώ, σε επιμέλεια των C. Alberti και P. Hellebois, θα δημοσιευτεί στο *The Lacanian Review*, 6, ό.π. Δεν έχει θεωρηθεί από τον συγγραφέα.

[11] Πρβλ. Holvoet, Dominique, σχόλιο που έκανε κατά τη διάρκεια μιας «Συνέντευξης για το PIPOL 5» με την Patricia Bosquin, Ιανουάριος 2011. «Από την αιτιότητα του υποκειμένου στη λογική της θεραπείας», παρέμβαση της 19/2/2011 στην Μπρυγκ, που δημοσιεύτηκε στο *INWIT*. καθώς και άλλες φορές κατά τη διδασκαλία του ως ΑΕ.

[12] Miller, Jacques-Alain, «La passe du *parlêtre*», ό.π.

[13] Lacan, Jacques, «Proposition du 9 octobre 1967 sur le psychanalyste de l'École», στο *Autres écrits*, ό.π., σ. 243.

[14] Πρβλ. Lacan, Jacques, «Préface à l'édition anglaise du *Séminaire XI*», ό.π., σ. 572.

Το παρόν κείμενο, στην ελληνική του εκδοχή, αντλείται από τον ιστότοπο της Ελληνικής Εταιρείας της ΝΑΣ, βλ. <http://www.hellenicsociety-nls.gr/>

Στον ιστότοπο της ΝΑΣ, θα βρείτε το γαλλικό πρωτότυπο (βλ. <http://www.amp-nls.org/page/fr/332/argument>),

καθώς και την αγγλική μετάφραση, (βλ. <http://www.amp-nls.org/page/gb/332/argument>).